

РАЗВИЈАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА УЧЕНИКА ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПЕСАМА^а

Биљана Павловић^{1*}, Драгана Цицковић Сарајлић²,
Слободан Кодела³

¹Универзитет у Приштини – Косовска Митровица,
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић, Србија

²Универзитет у Приштини – Косовска Митровица,
Факултет уметности у Приштини – Звечан, Србија

³Универзитет у Нишу, Факултет уметности у Нишу, Ниш, Србија

* biljana.pavlovic@yandex.ru

Апстракт

Предмет истраживања у овом раду су интересовања ученика основношколског узраста за извођење традиционалних песама. Традиционалне песме су садржаји изузетне вредности у музичком и свестраном развоју ученика. Оне су неоспорно значајан чинилац националног васпитања и богато извориште мудрости и сазнања за младе генерације. Управо зато је неопходно подстицати и развијати интересовање ученика за ове садржаје у настави, као и за њихово извођење у свакодневном животу. Развијање интересовања за традиционалне песме код ученика на простору Косова и Метохије јесте од посебног васпитног смисла и значаја, јер се њиховим извођењем снажи патриотизам и доприноси јачању националног идентитета. У раду су представљени резултати истраживања које је за циљ имало да се утврди у којој мери ученици осмог разреда показују интересовање за извођење традиционалних песама ван школе. Истраживањем је обухваћено 534 ученика основних школа на територији централне Србије и Косова и Метохије. Добијени резултати говоре да већина ученика није у задовољавајућој мери заинтересована за извођење традиционалних песама ван школе, те да се не сећају довољно песама које су учили током осмогодишњег школовања. С обзиром на то да су традиционалне народне песме значајан чинилац васпитања, неопходно је обезбедити трајност знања и интересовања ученика за њих. Правилним избором народних песама, њиховим обнављањем, свеобухватним упознавањем на нивоу наставе Музичке културе и корелацијом са осталим наставним предметима допринело би се већој заинтересованости ученика за дате садржаје, а могло би се очекивати и њихово чешће извођење ван школске

^а Рад је резултат истраживања у оквиру пројекта *ИИИ 47023 – Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

средине. У раду је представљена релевантна етномузиколошка литература погодна за избор и упознавање традиционалних песама. Током истраживања су коришћене дескриптивна метода и метода теоријске анализе.

Кључне речи: традиционалне песме, настава, интересовање, ученици осмог разреда.

DEVELOPING THE INTEREST OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS FOR PERFORMANCE OF TRADITIONAL SONGS

Abstract

The subject of the work is developing the interest of primary school students for performance of traditional songs. Traditional songs have the content of extraordinary value in music, moral and aesthetic education of students. They are undoubtedly an important factor in national education and a rich source of wisdom and knowledge for the younger generations. For this reason, it is necessary to encourage and develop students' interest in these subjects in teaching, as well as for their performance in everyday life. The development of interest in traditional songs among students in the area of Kosovo and Metohija today is of special educational significance and importance, because their performance contributes to the strengthening of the sense of national identity and the development of patriotism. The paper presents the results of the research which aims to determine how many students in the eighth grade are interested in performing traditional songs outside of school. The survey covered 534 elementary school students on the territory of Central Serbia and Kosovo and Metohija. The results of the survey point out that most students are not interested enough in performing traditional songs outside of school, and that they do not remember sufficiently enough the songs they learned during their eight-year schooling. Given that traditional folk songs are an important factor in upbringing, it is necessary to ensure the durability of pupils' interest in them. The correct selection of folk songs, their revision and comprehensive introduction to the teaching of music culture and correlation with other subjects will contribute to the greater interest of students for these contents, and develop the need for their performance also out of school practice. The paper presents relevant ethnomusicological literature suitable for the selection and introduction of traditional songs. During the research, the descriptive method and method of theoretical analysis were used.

Key words: traditional songs, teaching, interest, eighth grade students.

УВОД

У овом раду разматрају се интересовања ученика основношколског узраста за традиционалне народне песме. Интересовања су „позитиван емоционални однос према неким садржајима, предметима и појавама и тежња појединца да своју активност усредреди на њих” (Вилотијевић, 2000: 117). У настави и учењу интересовања су веома важна за крајњи исход ових процеса, а то је применљивост

знања у свакодневном животу. Психолози истичу да се већина будућих интересовања трасира у раном детињству, те да школски садржаји и активности имају значајну улогу у њиховом даљем подстицању и развијању (Максић, Тењовић, 2008: 312). За педагоге је значајно сазнање да се васпитним деловањем могу развијати диспозиције попут радозналости, интересовања, креативности и слично. У настави се посебно тежи развијању интересовања за садржаје васпитно-образовног карактера. Наставници стога треба да одаберу садржаје погодне за школску обраду, који омогућавају остваривање наставних задатака, а потом да заинтересују ученике за њих помоћу одговарајућих метода рада. Важно је да се са неговањем и култивисањем интересовања према одговарајућим садржајима почне већ од првих школских дана „како би се код ученика развијала свест о значају онога што уче, јер то доприноси бољем и трајнијем памћењу” (Трнавац, Ђорђевић, 1995: 223). Да би одређена знања остала у трајној свести ученика, неопходно је обнављати их и стално надограђивати. Према психологу Ксенији Мирковић Радош, школска средина „треба да обезбеди оптимум могућности за испољавање пожељних склоности и да их при томе континуирано поткрепљује” (Мирковић Радош, 1996: 273). Ученицима неизоставно ваља ставити до знања да ценимо њихово интересовање за садржаје који су васпитно вредни, а затим их усмеравати на њихову примену како у школи тако и у свакодневном животу. Интересовања за вредне васпитне садржаје се у настави Музичке културе подстичу музичким активностима (певањем, слушањем, свирањем), кроз које ученици уче мотивисано, са задовољством и изазовом, овладавајући аналитичким, критичким и креативним мишљењем (Ивановић, 2007: 5). Трајност знања, навика и вештина су принципи који у настави предмета Музичка култура имају посебан смисао, јер је један од битних циљева наставе овог предмета да подстиче ученике на извођење музике и ван школе. Знање стечено у настави Музичке културе може да буде примењиво кроз учешће у раду културно-уметничких и просветних организација (Ивановић, 1981: 6), „што и јесте циљ образовног процеса – релевантност знања” (Ивановић, 2007: 5). Управо зато је неопходно заинтересовати ученике за традиционалне песме као садржаје вишеструког васпитног смисла и значаја. Оне омогућавају усвајање музичких, али и општих знања, етичких и естетских вредности, те доприносе формирању и неговању музичког укуса. Њихово извођење је од изузетног значаја у развијању националне свести, јачању националних осећања и патриотизма. Традиционалне песме омогућавају упознавање сопственог народа и његове културе, што према Нади Ивановић „спречава развој радикалног и деструктивног национализма и мотивише промоцију оних суштинских и јединствених вредности једне културе” (Ивановић, 2006: 31). Њихово извођење у настави и ван ње

доприноси очувању народне музичке традиције и културе. Тек пошто упознамо духовне вредности свог народа, можемо даље развијати љубав и поштовање према њему, односно „тек тада можемо бити прави патриоти, јер волимо оно што познајемо, знамо шта волимо” (Ивановић, 2006: 31). С друге стране, етика народног стваралаштва уткана је „у исконске васпитне циљеве” (Мандић, 2009: 335), па зато традиционалне песме промовишу не само националну културу већ и универзалне вредности. Усвојене посредством музике, васпитне вредности ових садржаја остају трајно уткане у личности васпитаника доприносећи његовом свестраном и хуманистичком развоју, па ће тако формирана и изграђена личност знати да их цени и негује у свакодневном животу. У раду ћемо истражити колико су ученици осмог разреда заинтересовани за извођење традиционалних песама ван школске средине.

СМИСАО И ЗНАЧАЈ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПЕСАМА У НАСТАВИ

Устаљена је фраза да народну песму ствара даровити „безимени” појединац, а колектив је потом прихвата и преноси даље с генерације на генерацију. Карактерише је јединство текста и мелодије, анонимност, варијабилност и усмено предање. Према Девићу, ова народна творевина је на нашим просторима позната и као *поевка* и *напев* (Девић, 1975: 1). Традиционалне народне песме су у књижевној литератури одувек истицане као једна од највећих вредности српског народа. За Вука Караџића оне су „вјечно благо и украшеније литературе наше” (Караџић, 1964: 31) и „истинито огледало чистога нашег језика, народне мисли и обичаја, народног духа и народне историје” (Поповић, 1985: 107). Јован Цвијић је истицао њихов изузетан значај у откривању основних особина српског народа. Увиђајући да се проучавањем народних песама може упознати карактер, начин мишљења и свест јужнословенских народа, Цвијић пише: „Језиком пуних слика, динарски људи су успели да изразе своја најдубља осећања, своја јуначка дела и недаће, љубав за слободом, правдом и независношћу, своју националну мисао и понос и своје опште погледе на људску судбину” (Цвијић, 1966: 373). Тихомир Ђорђевић је такође указивао на то да се основне вредности српског народа – љубав према домовини, Богу, према породици и ближњима, правди и милосрђу – највише огледају у нашим народним песмама и умотворинама (Ђорђевић, 1900). Величајући народне песме, Исидора Секулић је говорила: „Језик народне песме наше, епске и лирске, језик *Горског вијенца*, то је величанствена дикција, ванредан стил, створени за израз високих духовних потреба: за афористичку мисао, за религиозну мудрост, за очишћени бол” (Секулић, 2010: 43). Све оно о чему је сневао, за чим је чезнуо и маштао, са чим се сретао и суочавао у

свакодневном животу – наш народ је и опевао у својим песмама. Зато су оне неисцрпан извор сазнања о његовом унутрашњем, духовном животу, у чему се огледа њихова неизмерна вредност.

На самом почетку развоја српске музичке педагогије препозната је вредност народне песме у музичком и националном васпитању. Прва сведочанства о томе налазимо у чланцима Драгутина Блажека и Роберта Толингера, чешких музичара, који су крајем XIX века деловали у Србији као музички педагози. Блажек је истицао да се српско родољубље може развијати певањем традиционалних песама (Блажек, 1885: 636–638), док се Роберт Толингер залагао да се музичка настава у српским школама заснива на народним песмама које су деци блиске и познате (Васиљевић, 2000: 64). Ове идеје касније су заступали српски педагози и композитори Исидор Бајић, Коста Манојловић, Стеван Мокрањац и Миодраг Васиљевић. Дидактичко-методичке вредности традиционалних народних песама у основношколској настави су предмет истраживања и савремених музичких педагога (Васиљевић, 2000а; Мандић, 2009; Кодела, 2014, Кодела, Мандић, 2016; Здравковић, Стојановић, 2010; Стошић, 2008; Павловић, 2013, и других). У настави Музичке културе и Солфеђа, музичко описмењавање могуће је остварити на примерима традиционалних народних песама. Међутим, највећи значај учења ових песама огледа се у томе што пружају могућност упознавања културе и историје сопственог народа и јачају љубав према њему, те су најбоља основа за развијање осећаја националне припадности и идентитета ученика. Осим тога, моралне вредности су у традиционалним песмама јасно издиференциране, па кроз њих ученици уочавају шта је добро, а шта лоше, шта је морално дозвољено, а шта није дозвољено. Оне упућују на правилан однос према људима, према својој земљи, на доследност мисли, речи и дела; позитиван однос према раду, материјалним и духовним добрима (Павловић, 2013: 673). Извођењем традиционалних песама ученици доживљавају аутентичан мелос свог народа, специфичност музичких компонената, што постаје основа за формирање и развој музичког укуса. Њиховим извођењем проширују се естетска сазнања и потребе, богати естетска култура и подстиче естетско изражавање, као и стваралаштво. Традиционалне народне песме доприносе развоју емоционалног живота ученика и омогућавају развијање способности за емпатију, у чему се нарочито огледа њихов смисао. Према Нади Ивановић, један од важних задатака наставе Музичке културе при обради наставних јединица из области народног стваралаштва јесте да успостави „мост” између ове материје, која ученицима може деловати страно и анахроно, па чак и одбојно, и њиховог света, начина размишљања и вредновања, те да их „отвори за свет народног живота и стваралаштва, успостави емпатијски однос са *народним човеком*” (Ивановић, 2007: 78). Овакав

приступ народном стваралаштву свакако захтева интегрално упознавање целокупног народног живота. Да би ученици у потпуности доживели и разумели традиционалну народну песму и схватили њену вредност, веома је важно упознати их са географским условима краја у коме је настајала, историјским околностима у којима се развијала, њеном улогом у животу људи, карактеристичним обичајима и обредима у оквиру којих се изводила, специфичностима народног говора, навикама становништва и другим специфичностима. Управо зато је неопходна корелација наставе Музичке културе са осталим наставним предметима. Само студентски и свеобухватно проучавање традиционалних песама омогућиће њихово доживљавање, разумевање, позитивно вредновање, те подстаћи интересовање ученика за извођење садржаја народног музичког стваралаштва. У наставку рада ћемо издвојити најзначајније етномузиколошке збирке које могу послужити наставницима при избору песама које се могу користити у настави.

Традиционалне песме у етномузиколошкој литератури

Прве записе српских народних песама налазимо у страним изворима с краја XV века. Реч је о песми „Орао се вијаше над градом Смедеревом”, коју је забележио италијански писац Руђеро де Паченца. Ова песма, по мишљењу Јована Деретића, представља одломак из веће песме, бугарштице (Деретић, 1996: 112). Из тог периода потичу и записи Хваранина Петра Хекторовића, који у свом летопису бележи да су рибари Паскоје и Никола, његови пратиоци на мору, певали почашнице и шалвиве песме, чинећи то „србским начином” (*Шалвиве народне песме*, 2003: 9). У *Ерлангенском рукопису*, чувеној збирци епских песама које је забележио непознати немачки војник 1720. године у Војној крајини, пронађена је и неколицина лирских народних песама (Меденица, Аранитовић, 1987). Прва збирка лирских народних песама под називом *Мала прстонародња славеносербска пјеснарица*, коју је Вук Караџић објавио у Бечу 1814. године, наишла је на одличан пријем у романтичарској Европи. Тако су српске народне песме временом превођене на многе европске језике. Одушевљен, Јакоб Грим је истицао да оваквих песама ниједан народ на свету нема (Караџић, 1964: 81). Немачка књижевница Тереза Албертина Лујза фон Јакоб-Талфи оценила је појаву збирки српских народних песама „као један од најзначајнијих књижевних догађаја модерног времена” (Кољевић, 1982: 211). Занимљиво је да је Вук Караџић, увиђајући значај мелодије, неколико народних песама отпевао пољском музичару Франћишеку Мирецком, који их је записао и обрадио за клавир. Објављене су у другој Вуковој књизи *Народне српске пјеснарице* (1815) и представљају прве записане световне мелодије у српској музици (Деспић, Перичић, 1999: 156). Драгослав Девић наводи да је од тада почело да влада велико интересовање за мелогра-

фисање српских народних песама, те да су их најпре записивали Емануил Коларовић, Фрањо Кухач, Јосиф Шлезингер, Алојз Калауз, Ђорђе Ш. Милановић, Лудвиг Куба (Девећ, 1975: 9–18). Подстакнути Вуковим идејама, Корнелије Станковић, а потом и други српски композитори, почињу интензивно да сакупљају и бележе народне песме, обрађујући их за глас и клавир, мушки хор и клавир и слично (Ђурић Клајн, 1956: 13–23), чиме су постављени темељи српске националне музике. Значајан број српских народних песама мелографисао је Стеван Мокрањац (1856–1914). Песме које је 1896. године забележио у Приштини и околини објављене су тек 1966. године у књизи *Записи народних мелодија* (Мокрањац, 1966). Значајна је и његова збирка *Српске народне песме и игре из Левча*, у којој је описао и поједине народне обичаје и дао прву музичку анализу сабране грађе (Мокрањац, 1902). Народне песме пре Првог светског рата мелографисао је и Владимир Ђорђевић (1869–1938). Његове две збирке народних песама под називом *Српске народне мелодије – Јужна Србија* (Ђорђевић, 1928) и *Српске народне мелодије – предатна Србија* (Ђорђевић, 1931) представљају вредну етномузиколошку заоставштину. Значајан допринос у сакупљању народних песама тог доба дао је и свештеник Живојин Станковић, који је своје записе уступио Српској краљевској академији 1906. године. Објављени су тек 1951. године под насловом *Народне песме у Крајини* (Станковић, 1951). У збирци *Песме из Србије* Исидор Бајић (1878–1915) објединио је двадесет песама из Крагујевца, Ниша, Враћа и Пећи (Бајић, 1924). Нажалост, Први светски рат прекинуо је музички развој Србије. Интересантно је поменути да је енглески болничар Лајонел Баден у Верткопу¹ током 1916, 1917. и 1918. године записивао народне мелодије које је чуо од рањених војника на фронту код Битоља и Кајмакчалана (Девећ, 1975: 12). У периоду између два светска рата настављено је записивање народних мелодија, када су значајан допринос дали композитори и мелографи Коста Манојловић (1890–1949), Милоје Милојевић (1884–1945), као и етнокореолошкиње Љубица Јанковић (1894–1974) и Даница Јанковић (1898–1960). У раду *Музичко дело нашега села* (Манојловић, 1929) Манојловић објављује 24 народне песме из Србије – у *Свадбеним обичајима у Пећи* представио је 21 свадбену песму (Манојловић, 1933), док су песме које је забележио у источној Србији објављене након његове смрти (Манојловић, 1953). Милоје Милојевић посебно се интересовао за подручје Косова и Метохије. Његове записе објавио је Драгослав Девећ, који је у уводу књиге *Народне песме и игре са Косова и*

¹ Верткоп – место у Пиринској Македонији (данашња Благоеградска област у Македонији); за време балканских ратова припадало је Бугарској.

Метохије дао опсежну етномузиколошку анализу сабране грађе (Милојевић, 2004). Изузетан допринос у бележењу и проучавању српских народних игара, односно игара са певањем, са територије Србије и Македоније дале су сестре Љубица и Даница Јанковић. Резултати етнокореолошког истраживања на територији Србије објављени су у шест књига (Јанковић, Јанковић 1934, 1937, 1949, 1951, 1952, 1964). После Другог светског рата мелографским радом бавио се Миодраг Васиљевић. Он је вршио етномузиколошка истраживања на Косову и Метохији (Васиљевић, 2003), у Санцаку, односно у Рашкој области (Васиљевић, 1953) и у лесковачком крају (Васиљевић, 1960). Значајан допринос проучавању српске традиционалне песме дао је и етномузиколог Димитрије Големовић у свом раду *Народна музика Југославије* (Големовић, 1998). Његова проучавања изложена у делима *Народне пјесме и игре у околини Бујановца* (1980), *Народна музика Подриња* (1987) и *Народна музика ужичког краја* (1990) од непроцењивог су значаја за упознавање српске традиционалне музике. Традиционалне народне песме проучавала је и Радмила Петровић, за коју народна песма представља „својеврстан израз народног музичког мишљења” (Петровић, 1989). Сања Ранковић допринела је упознавању српског музичког фолклора на територији Републике Српске (Ранковић, 2007), док нам радови Мирјане Закић омогућавају да се упознамо са народним песмама југоисточне Србије (Заквић, 2009). Такође, користан је рад *Традиционално певање нишког и лесковачког краја у музичкој настави* (Кодела 2014), који омогућава упознавање музичког фолклора поменутог поднебља.

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања јесу интересовања ученика осмог разреда за извођење традиционалних песама ван школе. Истраживање је спроведено са циљем да се утврди у којој мери су ученици осмог разреда заинтересовани за извођење традиционалних песама ван школе, те да се укаже на васпитно-образовну вредност ових садржаја. Полазна претпоставка у истраживању била је да ученици осмог разреда углавном нису довољно заинтересовани за извођење традиционалних песама ван школе, те да се недовољно сећају песама које су обрађиване током основношколског образовања. У складу са циљем, формулисани су следећи задаци истраживања: 1) утврдити у којој мери су ученици осмог разреда заинтересовани за извођење традиционалних песама ван школе и 2) утврдити у којој мери се ученици овог узраста сећају традиционалних песама које су учили током основне школе. Посебне хипотезе гласе: 1) већина ученика осмог разреда не показује довољно интересовања за извођење традиционалних песама ван школе; 2) већина ученика осмог разреда се недо-

вољно сећа традиционалних песама које су учили током основне школе. Истраживање је спроведено средином маја 2016. године² у 24 основне школе у Србији, односно у 12 школа на Косову и Метохији и у 12 школа централне Србије³. Анкетирањем је обухваћено укупно 534 ученика: 228 (42,7%) са Косова и Метохије и 306 (57,3%) ученика из централне Србије. Обрада података добијених истраживањем обављена је комбинованом квалитативном и стандардном квантитативном анализом. Подаци су обрађени помоћу програма SPSS специјализованог за статистичку обраду, а од статистичких мера и поступака коришћене су фреквенције, проценти, аритметичка средина и стандардна девијација, t-тест и χ -квадрат тест.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Први истраживачки задатак био је *утврдити у којој мери су ученици осмог разреда заинтересовани за извођење традиционалних песама ван школе*. Интересовање ученика за извођење традиционалних песама проверили смо постављајући им следећа два питања: 1) У којој мери певаш традиционалне песме ван школе? и 2) Којом песмом би се представио/-ла на некој културној манифестацији ван школе?

Према Табели 1, очигледно је да највећи број ученика, њих 221 (41,9%) показује *мало* интересовања за певање традиционалних песама ван школе, док готово трећина испитаника (27,5%) уопште није заинтересована за певање ових песама ван школске средине. Само мали број ученика на нивоу целокупног узорка традиционалне песме ван школе пева *веома много* (5,1%), одно-

² Резултати истраживања представљени у овом раду део су обимнијег истраживања које је за циљ имало да се утврди колико ученици на крају основног образовања познају садржаје патриотског васпитања у настави музичке културе: традиционалне, патриотске и духовне песме и националну уметничку музику. У овом раду представљен је део резултата који се односе на интересовање ученика за извођење традиционалних народних песама ван школе.

³ Истраживање је спроведено у следећим основним школама на Косову и Метохији: „Доситеј Обрадовић” Прековце, „Краљ Милутин” Грачаница, „Десанка Максимовић” Косовска Каменица и Ајновце, „Миладин Поповић” Пасјане, „Шарски одред” Врабештица и Севце, „Рајко Урошевић” Готовуша, „Петар Кочић” Брњак и Бубе, „Благоје Радић” Зупче, „Свети Сава” Косовска Митровица, „Лепосавић” Лепосавић, „Вук Караџић” Звечан и „Јован Цвијић” Зубин Поток. У централној Србији истраживање је спроведено у следећим школама: „Свети Сава” Бор, „Сутјеска” Рашка, „Димитрије Туцовић” Краљево, „Коле Радишић” Ниш, „Кнегиња Милица” Трстеник, „Нада Поповић” Крушевац, „Младост” Београд, „Драгиша Михаиловић” Крагујевац, „Краљ Александар I” Пожаревац, „Свети Сава” Младеновац, „Меша Селимовић” Нови Пазар и „Алекса Дејовић” Севојно.

сно *много* (7,0%). Највећа разлика између одговора ученика са територије централне Србије и Косова и Метохије изражена је код понуђеног одговора *не певам их уопште*. За овај одговор определило се 35,9% ученика из централне Србије и 16,4% ученика са Косова и Метохије. Анализом одговора уочена је већа заинтересованост ученика са Косова и Метохије за певање традиционалних песама, што је и очекивано будући да се због неповољне друштвено-политичке ситуације, и у настави и у свакодневном животу, на овој територији више пажње поклања садржајима националног карактера. Добијене вредности показују да између одговора ученика из централне Србије и ученика са Косова и Метохије постоји статистички значајна разлика о томе у којој мери певају традиционалне песме ван школе ($\chi^2 = 35,11$; $df = 4$; $p = 0,01$).

Табела 1. У којој мери ученици певају традиционалне песме ван школе

Регион	f %	Веома много	Много	У истој мери као и друге песме	Мало	Не певам их уопште	Укупно
Србија	f %	12 4,0%	15 5,0%	39 13,0%	127 42,2%	108 35,9%	301 100,0%
Косово	f %	15 6,6%	22 9,7%	58 25,7%	94 41,6%	37 16,4%	226 100,0%
Укупно	f %	27 5,1%	37 7,0%	97 18,4%	221 41,9%	145 27,5%	527 100%

Према Табели 2, око трећине (31,4%) испитаника би се на културној манифестацији представило песмом омиљеног домаћег певача, док би се око 20,8% ученика представило песмом омиљеног страног певача. Ученици су показали веома слабо интересовање за представљање дечјом уметничком песмом (9,5%), патриотском песмом (9,3%), духовном песмом (5,1%) и староградском песмом (4,0%). Свега 19,9% ученика би се на културној манифестацији ван школе представило народном песмом, што је показа-

Табела 2. Којом песмом би се ученици најрадије представили на некој културној манифестацији ван школе

Регион	f %	Традицио- налном народном песмом	Умет- ничком дечјом песмом	Патри- отском песмо м	Старо- градском песмом	Духов- ном песмом	Песмом оми- љеног домаћег певача	Песмом оми- љеног страног певача	Укупн о
Србија	f %	35 11,6%	31 10,3%	21 7,0%	14 4,7%	15 5,0%	103 34,2%	82 27,2%	301 100,0%
Косово	f %	70 30,8%	19 8,4%	28 12,3%	7 3,1%	12 5,3%	63 27,8%	28 12,3%	227 100,0%
Укупно	f %	105 19,9%	50 9,5%	49 9,3%	21 4,0%	27 5,1%	166 31,4%	110 20,8%	528 100,0%

тељ да међу њима не влада веће интересовање за овај музички жанр. Ипак, и овде се показало да су ученици са Косова и Метохије у односу на ученике из централне Србије у већој мери заинтересовани за извођење традиционалних песама (30,8% према 11,6%). Одговори ученика са ове две територије се статистички значајно разликују ($\chi^2 = 44,87$; $df = 6$; $p = 0,01$). Међутим, имајући у виду изузетну вредност и значај традиционалних песама, не можемо бити задовољни одговорима ученика, те је зато у музичкој настави неопходно посветити већу пажњу развијању интересовања ученика за традиционалне песме и њихово извођење. Из свега наведеног закључујемо да је потврђена прва посебна хипотеза да *већина ученика осмог разреда не показује довољно интересовања за извођење традиционалних песама ван школе.*

Други истраживачки задатак био је утврдити у којој мери се ученици осмог разреда сећају традиционалних песама које су учили током основне школе.

Анализа одговора ученика на питање *Наведи називе српских традиционалних песама којих се сећаш, а које си научио/ла током основне школе.*

Од укупног броја испитаника (534), њих 225 (42,1%) дало је тачне одговоре наводећи називе традиционалних песама. Међутим, само један ученик навео је пет традиционалних песама, шест ученика по четири песме, 29 ученика по три, 67 ученика по две, а 122 ученика су навела по једну традиционалну народну песму. Нетачне одговоре, под којима смо подразумевали оне у којима ученици нису наводили наслове народних песама, већ називе уметничких и других песама, дало је 68 ученика (12,7%). Готово половина испитаника (45,1%) није одговорила на постављено питање, што је такође показатељ непознавања и незаинтересованости за традиционалне народне песме. Наводећи по једну српску традиционалну песму или више српских традиционалних песама, ученици су навели 37 наслова. Песму *Вишњицица род родила* навео је највећи број испитаника (36,9%). У наставку ћемо представити називе осталих песама којих се ученици сећају: *Мој голубе* (16,4%), *Повела је Јела* (15,1%), *Ајде, Јано* (13,3%), *Дивна, Дивна* (13,3%), *Шано душо* (12,4%), *Густа ми магла паднала* (8,0%), *Лепе моје црне очи* (6,7%), *Јечам жела* (5,3%), *Јелено девојко* (4,4%), *Маријо, дели бела кумријо* (4,0%), *Разгранала грана јоргована* (4,0%), *Расти, расти, мој зелени боре* (2,7%), *Дуње ранке* (2,7%), *Ој, ружице румена* (2,2%), *Чобан тера овчице* (2,2%), *Сјајна месечина* (2,2%), *Маријо ћеро* (1,3%), *У Милице дуге трепавице* (1,3%), *Гугутка гукала* (0,9%), *Море, изгрејала нане* (0,9%), *Ожени се сиромаш* (0,9%), *Ој, јаворе* (0,9%), *Ја посејам лан* (0,9%), *Лазара мајка карала* (0,9%), *Три ливаде* (0,4%), *Дошло писмо из Босне* (0,4%), *Во наше село малово* (0,4%), *Што ми је мерак*

(0,4%), *Ој, јабуко, мори зелена* (0,4%), *Жали Заре* (0,4%), *Трепетљика трепетала* (0,4%), *Ој, голијске вите јеле* (0,4%), *Чувам овце крај зелене јове* (0,4%), *Ситна је киша падала* (0,4%), *Ој, Мораво* (0,4%) и *Пој, Дрино* (0,4%). Резултати истраживања показали су да се ученици са Косова и Метохије у односу на ученике из централне Србије сећају већег броја традиционалних песама које су учили у основној школи (85,8% наспрам 69,2%). Упоређујући њихове одговоре, забележена је статистички значајна разлика ($t = 3,466$; $df = 291$; $p = 0,01$).

Анализа одговора ученика на питање *Која народна песма коју сте учили ти се највише допала?* Свега 289 ученика (54,1%) одговорило је на постављено питање. Тачне одговоре дало је 125 ученика (23,4%), а нетачне њих 164 (30,7%). Велики број нетачних одговора, који су обухватили песме које не припадају корпусу народних песама, показује да ученици не разликују народне песме од песама других жанрова. Анализом тачних одговора утврђено је да се највећем броју ученика (16,0%) највише допада песма *Вишњицица род родила*. На другом месту су песме *Густа ми магла паднала* (12,0%) и *Ајде, Јано* (12,0%), док је на трећем месту песма *Мој голубе* (8,0%). Остале песме за које су ученици показали интересовање су: *Дивна, Дивна* (7,2%), *Лепе моје црне очи* (5,6%), *Жали Заре* (4,8%), *Маријо, дели бела кумријо* (4,0%), *Дуње ранке* (4,0%), *Навали се Шар планина* (4,0%), *Шано душо* (2,4%), *Чобан тера овчице* (2,4%), *Да знаш, мори нане* (1,6%), *Весели се, кућни домаћине* (1,6%), *Ја посејох лан* (1,6%), *Повела је Јела* (1,6%), *Расти, расти, мој зелени боре* (1,6%), *Разгранала грана јоргована* (1,6%), *Сјајна месечина* (1,6%), *Врбнице, врбо зелена* (0,8%), *Нарасла је проја* (0,8%), *Прелетеше птице ластавице* (0,8%), *Све птичице запевале* (0,8%), *Ој, Мораво* (0,8%), *Пој, Дрино* (0,8%), *Ој, ружице румена* (0,8%), *Во наше село малово* (0,8%). На основу добијених резултата закључује се да је потврђена друга посебна хипотеза – *већина испитаника се недовољно сећа традиционалних народних песама које су учене током основне школе*. На основу потврђених помоћних хипотеза намеће се закључак да ученици осмог разреда нису довољно заинтересовани за извођење традиционалних песама ван школе, те да се не сећају довољно народних песама које су обрађиване током основне школе.

ЗАКЉУЧАК

У раду су разматрана интересовања ученика основношколског узраста за извођење традиционалних песама. У настави предмета Музичка култура традиционалне песме су садржаји на чијим основама ученици стичу основна теоријско-музичка знања, али су истовремено и снажан васпитни чинилац. Несумњив је њихов значај у остваривању задатака националног васпитања. Улога традиционал-

них песама у националном васпитању огледа се кроз три међусобно повезана процеса, односно нивоа усвајања вредности: 1) на когнитивном нивоу, оне омогућавају усвајање знања о култури, традицији и историји свог народа; 2) на емотивном плану су основа за доживљавање сопствене културе и традиције и за развијање родољубивих осећања; 3) на вољноделатном (мотивационом) пољу њихова улога односи се на усвајање модела понашања и деловање у складу са интериоризованим вредностима. Код ученика треба развијати одговорно понашање усмерено ка очувању народних песама као битног елемента националне културе и традиције. Вредности усвојене посредством традиционалних песама постају снажно морално упориште, оријентир и путоказ за деловање у свакодневном животу. Из тог разлога неопходно је подстицати и развијати интересовања ученика за ове садржаје и њихово коришћење како у школи тако и ван школске средине. У раду је истакнут посебан смисао и значај извођења ових песама на простору Косова и Метохије, где је због сложених друштвено-политичких околности неопходно посветити већу пажњу националном васпитању ученика. Ученике треба подстицати да на културним манифестацијама ван школе изводе традиционалне песме, што треба да допринесе промовисању вредности националне културе, њеном очувању, те развијању патриотизма. У овом раду пажња је била усмерена на испитивање интересовања ученика осмог разреда за извођење традиционалних песама ван школе. Резултати истраживања показали су да ученици на крају основношколског образовања нису довољно заинтересовани за извођење ових садржаја ван школе, а утврђено је и да се не сећају довољно песама које су учили у школи. То говори да се обради ових песама у основној школи није приступило систематично и студиозно, те да се код ученика није довољно развило интересовање за ове садржаје. Овде се мора нагласити улога и одговорност наставника у развијању свести ученика о значају неговања традиционалних песама у школи и ван школске средине. Колико ће се ученици заинтересовати за певање народних песама и колико ће успети да увиде и прихвате њихове вредности у великој мери зависи од односа наставника према овим садржајима. Зато су наставници у обавези да се стално стручно усавшавају и трагају за одговарајућим примерима традиционалних песама погодних за обраду. У раду је стога наведена релевантна етномузиколошка литература која њима, али и ученицима, омогућава богат избор ових фолклорних садржаја. Корисно би било обезбедити школске библиотеке најзначајнијим етномузиколошким збиркама, што би подстакло интересовања наставника и ученика за упознавање народних песама и за њихово извођење. Истраживање представљено у овом раду може бити основа за даља проучавања вредности традиционалних народних песама у процесу основношколског образовања и васпитања, те постицања интересовања ученика за ове садржаје.

ЛИТЕРАТУРА

- Бајић, И. (1924). *Песме из Србије* св. I [Songs from Serbia sv. I]. Нови Сад: Светолик Пашћан.
- Блажек, Д. (1885). *О напретку Словена у музици* [On the progress of Slavs in music]. Београд: Јавор, 1885, XII, 20, 636–638.
- Цвијић, Ј. (1966). *Балканско полуострво и јужнословенске земље* [Balkan Peninsula and the South Slavic countries]. Београд: Завод за уџбенике.
- Деретић, Ј. (1996). *Историја српске књижевности* [History of Serbian Literature]. Београд: Требник.
- Деспић, Д. и Перичић, В. (1999). *Стеван Стојановић Мокрањац – Живот и дело* [Stevan Stojanović Mokranjac – Life and Work]. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Књажевац: Нота.
- Dević, D. (1975). *Uvod u osnove etnomuzikologije I deo* [Introduction to the Basics of Ethnomusicology Part I]. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.
- Ђорђевић, Т. (1900). *Српски фолклор* [Serbian Folklore]. Београд: Штампарија М. Јовановић.
- Ђорђевић, В. (1928). *Српске народне мелодије* (Јужна Србија) [Serbian Folk Melodies (South Serbia)]. Скопље: Српско научно друштво.
- Ђорђевић, В. (1931). *Српске народне песме* (Предратна Србија) [Serbian Folk Songs (Pre-war Serbia)]. Београд: Издање аутора.
- Ђурић Клајн, С. (1956). *Музика и музичари* [Music and Musicians]. Београд: Просвета.
- Големовић, Д. (1980). *Народне пјесме и игре у околини Бујановца* (у сарадњи са О. Васић) [National Songs and Dances Around Bujanovac]. Београд: САНУ.
- Големовић, Д. (1987). *Народна музика Подриња* [Folk Music of Podrinje]. Сарајево: Другари.
- Големовић, Д. (1990). *Народна музика ужичког краја* [Folk Music of Užice Region]. Београд: САНУ.
- Големовић, Д. (1998). *Народна музика Југославије* [Folk Music of Yugoslavia]. Београд: Музичка омладина Београда.
- Ivanović, M. (1981). *Metodika nastave muzičkog vaspitanja u osnovnoj školi* [Methodology of Teaching Music Education in Elementary School]. Књажевац: Нота.
- Ивановић, Н. (2006). *Приручник за учитеље уз уџбеник музичке културе за трећи разред основне школе* [A Teacher Handbook With a Textbook of Music Culture for the Third Grade Elementary School]. Београд: Едука.
- Ивановић, Н. (2007). *Методика општег музичког образовања* [Methodology of Music Education]. Београд: Завод за уџбенике.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1934). *Народне игре*, I књига [National Dances, I Book]. Београд: Просвета.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1937). *Народне игре*, II књига [National Dances, II Book]. Београд: Просвета.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1949). *Народне игре*, V књига [National Dances, V Book]. Београд: Просвета.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1951). *Народне игре*, VI књига [National Dances, VI Book]. Београд: Просвета.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1952). *Народне игре*, VII књига [National Dances, VII Book]. Београд: Просвета.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1964). *Народне игре*, VIII књига [National Dances, VIII Book]. Београд: Просвета.

- Карачић, В. (1964). *О српској народној поезији* [About Serbian Folk Poetry]. Београд: Просвета.
- Кодела, С. (2014). *Традиционално певање нишког и лесковачког краја у музичкој настави* [Traditional Singing of the Niš and Leskovac Region in Music Classes]. Ниш: Факултет уметности у Нишу.
- Кодела, С. и Мандић, Б. (2016). Колико негујемо традиционалну песму на предметима Солфеђо и Музичка култура [How Much We Cherish the Traditional Song on Solfeggio and Music Culture Classes]. *Наслеђе*, бр. 33. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 279–299.
- Кољевић, С. (1982). *Ка поетици народног песничтва* [The Poetics of Folk Poetry]. Београд: Просвета.
- Мaksić, S. i Tenjović, L. (2008). Povezanost interesovanja i verbalna fluentnost kod učenika osnovne škole [Connection of Interest and Verbal Fluency in Elementary School Students]. *Psihologija*, Vol. 41 (3). Beograd: Društvo psihologa Srbije, 311–325.
- Mandić, B. (2009). Narodno muzičko stvaralaštvo kao podsticaj razvoja duhovnog „zračenja” učenika [National Musical Creativity as An Incentive for the Development of Spiritual “Glow” of Students]. U: I. Radovanović i B. Trebješanin (ur.), *Inovacije u osnovnoškolskom obrazovanju*, Zbornik radova sa naučnog skupa (14. novembar 2009). Beograd: Učiteljski fakultet u Beogradu, 334–340.
- Манојловић, К. (1929). *Музичко дело нашег села* [The Musical Work of Our Village]. Београд: „Туцовић”.
- Манојловић, К. (1933). *Свадебни обичаји у Пећи* [Wedding Customs in Peć]. Београд: Етнографски музеј.
- Манојловић, К. (1953). *Народне мелодије из Источне Србије* [Folk Melodies from Eastern Serbia]. Београд: Музиколошки институт САНУ.
- Меденица, Р. и Аранитовић Д. (1987). *Ерлангенски рукопис* [Erlangen Manuscript]. Зборник старих српскохрватских народних песама. Никшић: Универзитетска ријеч.
- Милојевић, М. (2004). *Народне песме и игре Косова и Метохије* [Folk Songs and Dances of Kosovo and Metohija]. Приредио Драгослав Девић. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Mirković Radoš K. (1996). *Psihologija muzike* [Psychology of Music]. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Мокрањац, С. (1902). *Српске народне песме и игре с мелодијама из Левча* [Serbian Folk Songs and Melodies from Levč], Српски етнографски зборник књ. III. Београд: Српска Краљевска академија.
- Мокрањац, С. (1966). *Записи народних мелодија* [Folk Melody Records]. Приредио Д. Девић. Београд: Музиколошки институт.
- Павловић, Б. (2013). Васпитне вредности традиционалних народних песама и игара у настави музичке културе [The Educational Value of Traditional Folk Songs and Dances in Teaching of Music]. *Настава и васпитање*, бр. 4. Београд: Педагошко друштво Србије, 668–681.
- Петровић, Р. (1989). *Српска народна музика* [Serbian Folk Music]. Београд: САНУ.
- Поповић, М. (1985). *Историја српске књижевности* [History of Serbian Literature]. Романтизам 1–3. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ранковић, С. (2007): *Вокална традиција Лијевча Поља и Поткозарја* [Vocal Tradition of Ljevča Polje and Potkozar]. (Народна песма као део културног идентитета). Лакташи: Српско просветно друштво Просвета.

- Секулић, И. (2010). Српски народни језик – боље рећи говор [Serbian National Language – Better to Say Speech]. *Часопис за српски језик и књижевност*, год. VII, бр. 26. Никшић: НВО Актив професора српског језика и књижевности, 43–54.
- Станковић, Ж. (1951). *Народне песме у Крајини* [Folk Songs in Krajina]. Београд: Музиколошки институт САНУ.
- Stošić, A. (2008). Polifunkcionalnost pesme u nastavi muzičke kulture [The Multifunctionality of Song in the Teaching of Music Culture]. *Pedagogija*, LXIII/1. Београд: Savez pedagoških društava Srbije, 62–74.
- Шаљиве народне песме* (2003). *Шаљиве народне песме* [Humorous Folk Songs]. Приредио Драгољуб Јекнић. Београд: Свет књиге.
- Трнавац, Н. и Ђорђевић, Ј. (1995). *Pedagogija* [Pedagogy]. Београд: Научна књига.
- Васиљевић, М. (1953). *Народне мелодије из Санџака* [Folk Melodies from Sandzak]. Београд: САН.
- Васиљевић, М. (1960). *Народне мелодије лесковачког краја* [Folk Melodies of Leskovac region]. Београд: Научно дело.
- Васиљевић, М. (2003). *Народне мелодије с Косова и Метохије* [Folk Melodies from Kosovo and Метохија]. Приредила Зорислава М. Васиљевић. Београд: Београдска књига; Књажевац: Нота.
- Васиљевић, З. (2000). *Рат за српску музичку писменост* [The War for Serbian Music Literacy]. Београд: Просвета.
- Васиљевић, З. (2000а). *Методика музичке писмености* [Methodology of Musical Literacy]. Београд: Завод за уџбенике.
- Вилотијевић, М. (2000). *Дидактика 1* [Didactic 1], Предмет дидактике. Београд: Научна књига, Учитељски факултет у Београду.
- Закић, М. (2009): *Обредне песме зимског полугођа – системи звучних знакова у традицији југоисточне Србије* [Ritual Songs of the Winter Semester – Sound Systems in the Tradition of Southeastern Serbia], Етномузиколошке дисертације, св. 1/2009. Београд: ФМУ.
- Здравковић, В. и Стојановић, А. (2010). Музичка традиција и национално васпитање у глобализацијском контексту [Music Tradition and National Education in the Globalization Context]. У: С. Денић (ур.). *Могућности националног васпитања у време глобализације*. Врање: Учитељски факултет у Врању.

DEVELOPING THE INTEREST OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS FOR PERFORMANCE OF TRADITIONAL SONGS

Biljana Pavlović², Dragana Cicović Sarajlić¹, Slobodan Kodela³

¹University of Priština–Kosovska Mitrovica,

Faculty of Teacher Education in Prizren–Leposavić, Serbia

²University of Priština–Kosovska Mitrovica, Faculty of Arts, Priština–Zvečan, Serbia

³University of Niš, Faculty of Arts, Niš, Serbia

Summary

The subject of the work is developing the interest of primary school students for performance of traditional songs. Folk songs in the past have been a unique source of knowledge and wisdom for the younger generations. Since these songs are characterized by considerable ethical importance and aesthetic values, in contemporary upbringing they make a solid basis of which the musical taste and the system of moral values can be reliably formed and adopted. When it comes to theoretical level attention was dedicated to the study of relevant ethnomusicological literature suitable for the implementation of traditional songs in elementary school. An empirical study was undertaken to determine how many eighth grade students were interested in performing traditional songs outside of school. The research was carried out on a sample of 534 eighth-grade students, on the territory of Central Serbia and Kosovo and Metohija. The results of the research have shown that eighth grade students are not interested enough in performing traditional songs outside the school, and that they do not remember sufficiently enough songs that were covered during elementary school education. The role and responsibility of teachers of musical culture in developing pupils' awareness of the values of folk songs is emphasized, as well as in stimulating interest in their adoption and performance in different occasions. In order to keep the traditional songs permanently in the memory of the students, as the material from which they will recall educational messages even after the completion of primary school, it is necessary to renew them in the teaching of music culture, in correlation with other teaching subjects, and encourage the students' interest in their performance outside of school. Regarding this matter, the importance of professional and music training of teachers was emphasized, and they should know the literature suitable for the selection of folk songs. This well-designed, comprehensive didactic-pedagogical activity will contribute to developing students' interest in learning and performing traditional songs both in school and at extracurricular activities.